

พิธีเซี่ยงตี่อู๋อ่องเอี้ยและเลี้ยงทหาร

“คุณดำ ความศรัทธา และความกตัญญู”

ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง ตี่อู๋อ่องเอี้ย เล่าเอี้ยกงสายบุรี

โดย: บัญชา เตสวน

ชาวจีนมีการเดินทางไปมาหาสู่กับประชาคมโลกหลายศตวรรษ และมีการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรสู่ดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก ในดินแดนแหลมมลายูก็เป็นจุดหมายสำคัญที่ชาวจีนหลากหลายภาษา เดินทางมาตั้งถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ

สายบุรีเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีชาวจีนเข้ามาอยู่อาศัย เนื่องจากมีชัยภูมิที่เหมาะสม มีพื้นที่ติดทะเล และภูเขา ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และป้องกันลมมรสุมได้ดี โดยสายบุรีมีชุมชนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ด้วยความเป็นพหุวัฒนธรรม มีการช่วยเหลือกันยามตกทุกข์ได้ยาก ทำให้ชาวจีนและชาวมุสลิมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในปัจจุบัน

ชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นชาวจีนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสายบุรีอย่างยาวนาน มีการตั้งชุมชน และสร้างศาลเจ้าเพื่อประกอบพิธีกรรมของตน สายบุรีจึงเป็นแหล่งวัฒนธรรมจีนที่เข้มแข็ง ผ่านการถ่ายทอดจากบรรพชน ผู้คนรุ่นหนุ่มสาวที่ศรัทธา และรักษาความเชื่อให้ดำรงอยู่ พิธีกรรมที่สำคัญหนึ่งที่มีการจัดสืบทอดตลอดมา คือวันเซียด อองค้ต้อฮ้องเอี้ย ซึ่งจะมีการจัดเป็นประจำทุกปี เพื่อรำลึกถึงคุณความดีของท่านที่ได้เสียสละชีวิต เพื่อช่วยชาวเมืองที่ตกทุกข์ได้ยาก โดยทุก ๆ ปี จะมีการคว้นจากปฏิทินจีนเป็นหลัก ซึ่งตรงกับวันที่ 18 เดือน 6 ของจีน

การลงพื้นที่สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และจากบทสัมภาษณ์ของคุณธีรพงศ์ แซ่ไคว่ ซึ่งเป็นลูกหลานชาวจีนในเมืองสายบุรี และยังเป็นตัวแทนของจิตอาสาและฝ่ายพิธีกรรมของศาล ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์เทพที่ฮ้องเอี้ยว่า ท่านเกิดในสมัยราชวงศ์หมิง เกิดเมื่อวันที่ 18 เดือน 6 ของจีน ซึ่งตรงกับวันนี้คือวันที่ 4 เดือน สิงหาคมของปีนี้ (พ.ศ.2566) ท่านเกิดในครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ถึงอย่างไรฐานะของท่านก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการประสบความสำเร็จของท่านแม้แต่น้อย

“หลังจากนั้นท่านก็สามารถสอบจอหงวนและถือเป็นคนแรกในประวัติศาสตร์ของราชวงศ์หมิงที่ได้รับตำแหน่งทั้ง ฝ่ายบู๊และฝ่ายบุ๋น การที่ท่านสามารถได้เป็นขุนนางทั้งบู๊และบุ๋นนั่น เป็นเครื่องยืนยันความสามารถของท่านได้เป็นอย่างดีอีกทั้ง ฮ้องเต๋สหมั้นนั้นยังได้มีราชโองการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองจ่วนจิ๋วอีกด้วย”

พิธีกรรมสะท้อนอัตลักษณ์

เสริมสร้างความสามัคคีและการดำรงอยู่ของชาวจีนโพ้นทะเล
ในฐานะส่วนประกอบหนึ่งของสังคมภูมิภาคแหลมมลายู
เป็นความศรัทธา ความกตัญญู และการเห็นคุณค่าต่อเทพเจ้า
และสิ่งศักดิ์สิทธิ์รอบตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนสายบุรี

องค์เทพที่ผู้อ่องเจีย หรือที่ภาษาจีนกลางเรียกว่า จื่อผู่หวังเย่ ท่านมีความสำคัญกับคนสายบุรีค่อนข้างมากเพราะคนสายบุรีมีความเชื่อว่าท่านเป็นผู้ที่ปิดเปาโรคระบาดไปจากพื้นที่สายบุรี โรคระบาดร้ายแรงที่คร่าชีวิตคนจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วอย่างในอดีตอย่าง “โรคห่า” มีตำนานเล่าว่าชาวประมงท้องถิ่นกำลังหาปลาอยู่ได้มีบางอย่างติดอวนขึ้นมา มันคือรูปแกะสลักที่เต็มไปด้วยหอยและเพรียง ขณะที่ชายเป็นผู้ป่วยโรคคุดทะราดเดินทางมาเกิดอาการควบคุมตัวเองไม่ได้อุ้มรูปแกะสลักนั้นวิ่งฝ่าดงหญ้าสูงกลมที่มีความแหลมคมและว่ายน้ำข้ามคลองมายังหมู่บ้านบางตะโล๊ะแล้วจึงตั้งรูปแกะสลักนั้นลงบนกองเตยจึงเรียกคนในหมู่บ้านนั้นมาทำความสะอาดและตีล่อก่อเพื่อเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาในรูปแกะสลักนั้นและสร้างศาลเจ้าให้กับท่าน หลังจากนั้นไม่นานชายที่ป่วยเป็นโรคคุดทะราดก็หายอย่างน่าอัศจรรย์ รวมทั้งผู้ที่มาขอพรต่างก็สมความปรารถนาจนทำให้ท่านเป็นที่เคารพและบูชามาจนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมเลี้ยงทหาร

ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ของราชวงศ์หมิง “องค์เทพที่ผู้อ่องเอี้ยก็ได้รับใช้ ราชสำนัก ท่านถูก ปูนบำเหน็จโดยฮ่องเต้ ซึ่งฮ่องเต้ได้พระราชทาน ตำแหน่งให้ท่านได้เป็นเจ้าเมืองจวนจิ๋ว (เจียนโจว) ในขณะที่ท่านกำลังเดินทางไปรับตำแหน่งท่านก็ได้ ผ่านหมู่บ้านหนึ่ง ขณะเดินทางอยู่นั้นท่านได้ยินคน แถบนั่น พูดคุยกันว่าจะเอายาพิษไปใส่ในบ่อน้ำ หมู่บ้าน เพื่อลดจำนวนประชากรลง อาจเป็นเพราะ ว่าภัยแห่งแล้งหรือภัยสงครามก็เป็นได้ ซึ่งทรัพยากร ที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับคนจำนวนมากได้ ฉะนั้น ทางออกจึงมีแค่หนทางเดียว คือวางยาพิษเพื่อลด จำนวนประชากรลง” แต่ท่านคิดว่า ท่านเพียงจะได้รับ ตำแหน่งมาได้ไม่นาน ชาวเมืองก็ต้องมาเจอเคราะห์ กรรมแบบนี้ ท่านก็เลยตัดสินใจเข้าไปแย่งยาพิษ ใน ขณะที่ต่อสู้แย่งยามานั้น ท่านก็หมดหนทางไม่ สามารถยื้อแย่งได้อีก ท่านก็เลยตัดสินใจลื่นยาพิษ หลังจากท่านกลืนยาพิษ ตัวของท่านก็ช้ำนพิษ ร่างกายของท่านเปลี่ยนเป็นสีดำ ดวงตาปูดโปนแดง ก่าออกมา หลังจากนั้นท่านก็สิ้นใจในที่สุด

พิธีกรรมวันแชยิดขององค์เทพที่ผู้อ่องเอี้ยเป็น พิธีกรรมที่จัดขึ้นหลังจากท่านได้เสียชีวิต ชาวจีน สายบุรีได้มีการจัดทำวันแชยิดขึ้น เพื่อเป็นการรำลึก ถึงท่าน คุณงามความดีของท่านที่ท่านได้กระทำไว้ เพื่อช่วยเหลือผู้คน โดยหลัก ๆ ที่ศาลเจ้า จะมีการจัด เครื่องเซ่นเพื่อสักการะบูชาท่าน แต่ปัจจุบันนี้มีการเชิญ พระมาสดดให้กับคนที่มาสักการะ และยังมีพิธีเลี้ยง ทหาร ซึ่งเป็นทหารในการดูแลของท่าน มีการจัดโต๊ะ เลี้ยง ซึ่งปีนี้ มีการกำหนดวันเวลาทำพิธีเป็นเวลา 13 นาฬิกา 9 นาที ซึ่งฤกษ์หรือเวลาในแต่ละปีจะมีความแตกต่างกันไปตามฤกษ์ที่เหมาะสม

นอกจากนี้ศาลเจ้าก็มีองค์เทพที่สำคัญ คือ “ม่าจ้อโป” เทพแห่งมหาสมุทร ซึ่งเดิมเป็นศาลเจ้า ของม่าจ้อโป เป็นเทพประธาน และ “เทพแป๊ะกง” แต่ละพื้นที่จะเรียกที่ต่างกัน โดยเทพแป๊ะกง หน้าที่ ของท่านเปรียบเสมือนนายอำเภอที่คอยดูแลท้องที่ มีการเชื่อว่าท่านจะมีอยู่ทุกหนแห่ง คอยอารักขา คุ่มครองและดูแลผืนดินให้อยู่เย็นเป็นสุข

พิธีการไหว้เพื่อสักการะบูชาของค้เทพ ตามขนบ พิธีการไหว้จะไม่มีการประเคนของเหมือนในศาสนา พุทธ แต่จะมีการจุดธูปอัญเชิญองค์เทพและรินน้ำชา การไหว้เพื่อสักการะบูชานั้นจะประกอบด้วย ของคาว 5 อย่าง ของหวาน 5 อย่าง และ ผลไม้ 5 อย่าง ของ ไหว้บางตัวที่มี จะมีแตกต่างกันบ้าง เครื่องสักการะที่ ไหว้ในพิธีประกอบด้วย

1. บิดเจียน วางบนหน้าปะรำสูงสุดตามคติ ความเชื่อของคนจีนฮกเกี้ยน คือเครื่องบูชาชั้นสูง ประกอบไปด้วยผลไม้แห้งมาเสียบไม้และติดยอดแดง ถือเป็นมงคลจะใช้ในโอกาสที่เป็นงานมงคล ถ้าเป็น งานอวมงคลจะใช้อยอดสีขาวแทน เช่น งานศพ
2. หงอั้ง เครื่องบูชา (แบบเต๋า) เครื่องสูงบูชา ซึ่งจะนิยมใช้ เทียน เครื่องหอม ดอกไม้ น้ำใสและผลไม้

บิดเจียน

3. หงอกกั๊ก เมล็ดธัญพืช เป็นการบอกถึงการรวมธาตุให้ถั่วนี้มีความอุดมสมบูรณ์โดยมีครบทั้งห้าทิศ ธัญพืชจะมีความหมายเปรียบเทียบเหมือนความสมบูรณ์ ซึ่งจะเรียงตามธาตุเป็นหลัก ยึดไม่เป็นหลัก ใช้ธัญพืชที่เป็นสีเขียวแสดงถึงความเจริญงอกงาม โดยใช้สีเขียวแทนธาตุไม้ สีขาวแทนธาตุทอง สีดำแทนธาตุน้ำ สีแดงแทนธาตุไฟและสีเหลืองแทนธาตุดิน ถือว่าทุกอย่างครบสมบูรณ์ในทีเดียวกัน

4. อาหารคาว ทั้ง 5 อย่าง ประกอบด้วย 1) หมู แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ 2) ไก่ แสดงถึงความขยันขันแข็งเพราะไก่ตื่นแต่เช้าทุกวัน 3) ปลาแสดงถึงความกระปรี้กระเปร่า ต้องเคลื่อนไหวตลอดเวลา เปรียบเสมือนชาวจีนที่ขยันขันแข็ง 4) กุ้งเปรียบเสมือนลูกหลานที่เยอะแยะมากมาย 5) เป็ด เป็นสัตว์ปีกชนิดหนึ่งที่สามารถทำอะไรได้หลายอย่าง มีนัยถึงความเก่งรอบด้าน

5. อาหารหวาน 5 อย่าง ประกอบด้วย จันอับ (จิ้งอับ) เป็นอาหารสำคัญในพิธีกรรม โดยมีวิธีการทำคือการนำเอาเมล็ดธัญพืชหลายชนิดมาควนรวมกัน

กับน้ำหวาน มีนัยถึงความหวานในหวาน สะท้อนความมีชีวิตที่สิริมงคล อุดมด้วยความสุข โดยจันอับจะไม่รวมในชุดอาหารหวาน จะต้องแยกกันเพราะเป็นเครื่องเซ่นต่างหาก เปรียบเสมือนเป็นเครื่องสูงบูชาพระเจ้า โดยอาหารหวาน 5 อย่างที่กล่าวมานั้นประกอบด้วย 1) ซาลาเปาหรือถ้วยฟูแสดงถึงความเฟื่องฟู 2) ขนมเปี๊ยะ ของไหว้องค์พระจะมีการเน้นสีแดงเพื่อแสดงถึงความเป็นมงคล 3) ข้าวเหนียวแดง มีนัยถึงความสามัคคี กลมเกลียว 4) ขนมชั้นสีแดง มีนัยถึงความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน 5) ขนมสาลี่ สะท้อนความสุข ความสงบ

6. ผลไม้มงคล 5 อย่างประกอบด้วย 1) ส้ม ถือเป็นสิริมงคล ตามคติจีน หากไม่มีผลไม้อย่างอื่นสามารถใช้ส้มใช้แทนทุกอย่างได้ 2) องุ่น มีลักษณะเป็นพวง สื่อถึงการมีลูกมีหลานมากมาย 3)กล้วยแสดงถึงการขอพรให้ตนเองมีความเจริญรุ่งเรือง 4) แดงโม แสดงถึงหลักความเที่ยงตรง สะท้อนถึงความเที่ยงตรงแบบจีน ที่ว่าเกิดมาอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น 5) แอปเปิ้ล แสดงถึงความร่มเย็นเป็นสุข

ของที่ต้องมีใน พิธีแซ่ยิตตี้ฮื้ออ๋องเอี้ย และเลี้ยงบทธหาร

ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง ที่ฮื้ออ๋องเอี้ย เล่าเอี้ยกงสายบุรี

งอบดา

หมู

ความอุดมสมบูรณ์

ปลา

กระปรีกระเปร่า

เป็ด

เก่งรอบด้าน

ไก่

ขยันขันแข็ง

กุ้ง

ลูกหลานมากมาย

ผลไม้สด

ส้ม

สิริมงคล

องุ่น

ลูกหลานมากมาย

กล้วย

ขอพรให้รุ่งเรือง

แอปเปิ้ล

ร่มเย็นเป็นสุข

แตงโม

เที่ยงตรง

หงอ๊ก เมล็ดธัญพืช 5 สี (การรวมธาตุ)

แดง - ธาตุไฟ
ดำ - ธาตุน้ำ
เหลือง - ธาตุดิน
เขียว - ธาตุไม้
ขาว - ธาตุทอง

บิวดเจียน วางบนหน้าปะรำสูงสุดตามคติความเชื่อของคนจีนฮกเกี้ยน คือเครื่องบายศรี หรือเครื่องบูชาชั้นสูง ประกอบไปด้วยผลไม้แห้งมาเสียบไม้และติดยอดแดง ถือเป็นมงคลจะใช้ในโอกาสที่เป็นงานมงคล ถ้าเป็นงานอวมงคลจะใช้ยอดเขาแทน เช่น งานศพ

หงอ๊ก เครื่องบูชา (แบบเต่า) เครื่องสูงบูชา ซึ่งจะนิยมใช้ เกียน เครื่องหอม ดอกไม้ น้ำใส่และผลไม้

จันอับ (จั้งอับ)

กวนธัญพืช
รวมกันกับ
น้ำหวาน

สิริมงคล
อุดมสมบูรณ์

ฮอหงวาน

ซาลาเปา
หรือถ้วยฟู

รุ่งเรืองเฟื่องฟู

ขนมชั้นสีแดง

เจริญในหน้าที่การงาน

ขนมสาเลี

ความสุขสงบ

ข้าวเหนียวแดง

สามัคคีกลมเกลียว

ขนมเปี๊ยะ

มงคล

ชุดสี

ชาน

ขิง

ภูเขา

ประโยชน์ต่อร่างกาย

ต้น

เมล็ดธัญพืชสีแดง

เจริญงอกงาม

ไฉ่

เกลือ

ทะเล

พลังงานขจัดสิ่งไม่ดี

ปี่

น้ำตาล

รสชาติที่ดี

7. ซุตสี่ ของไห่วี้อย่างได้แก่ “ซิง ถั่ว เกลือ น้ำตาล” ว่าหมายถึง สุภาชีวิตจีนว่า 山珍海味 ซานตันไ้ปี้ แปลว่า “อาหารอันโอชะรส” หากแปลตามตัวอักษรคือ 山 = ภูเขา 珍 = ของมีค่า 海 = ทะเล และ 味 = รสชาติ ซิงแทนรูปร่างเหมือนภูเขา ซิงถือเป็นสิ่งที่มีความหมายหนึ่งของจีน เป็นยาจีนชั้นดี ถั่วแทนของมีค่าดุจเพชรพลอย หมายถึงการกำเนิดใหม่ และความอุดมสมบูรณ์ เกลือแทนทะเล เพราะเกลือคือน้ำทะเลที่ระเหยจนกลายเป็นเกล็ดเกลือ ชาวจีนถือว่าเกลือได้ดูดซับเอาพลังจากพระอาทิตย์พระจันทร์สามารถขจัดสิ่งไม่ดี น้ำตาลแทนรสชาติน้ำตาลถือเป็นเครื่องปรุงรสที่ขาดไม่ได้ ให้รสหวาน ส่วนมากใช้น้ำตาลแดง หมายถึงชีวิตอันหวานชื่น ลื่นความขม รื่นรมย์ความหวาน

ถ้าหากมีการเซ่นไหว้ให้มีเหลือร่วมกับสุรา มีความหมายว่าความสนุกสนานที่ยืนยาว

พิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้า ที่มีการยึดถือในปัจจุบัน จะมีการเชิญองค์เทพไปทำพิธี และมีการโยนไป๋ย เพื่อสอบถามองค์เทพ และอัญเชิญองค์เทพมาเป็นประธานในพิธีเลี้ยงทหาร สำหรับพิธีในปีนี้มีองค์เทพออกมาเลี้ยงทหารจำนวน 5 องค์ 1) ตี้อู๋อ่องเอี้ย 2) กังอู๋อ่องเอี้ย 3) กงเต็กจุนอ่อง 4) หลี่โหล่เซี่ย 5) ยี่หลองจินกุนในส่วนของพิธีกรรมไหว้ทหารจะจัดให้มีถ้วยตะเกียบ และมีช้อนข้าวทั้งหมด 36 ชุดหลัก ๆ จะอิงแม่ทัพ โดยจะมีการอัญเชิญในส่วนของตัวแทนทหารแม่ทัพทั้ง 5 ทิศเหนือ คือองค์เทพทั้ง 5 ธาตุ คือ สีดำ สีขาว สีแดง สีเขียว และสีเหลือง มาร่วมพิธี

ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง ตี้อู๋อ่องเอี้ย เป็นศาลเจ้าเล็ก ๆ ในพื้นที่เมืองสายบุรีที่เต็มไปด้วยองค์เทพที่มี

ความสำคัญกับชาวจีนโพ้นทะเล ที่นอกจากองค์เทพประจำศาลเจ้าอย่างองค์ตี้อู๋อ่องเอี้ย องค์มาจ้อโป และฮกเด็กเจียสินแล้ว ทางศาลเจ้ายังมีองค์เทพอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับมาจากลูกหลานของเจ้าของเดิม ที่เป็นเทพประจำตระกูลมอบให้กับทางศาลเจ้า ซึ่งองค์เทพทั้งหมดล้วนมีความสำคัญและถูกจัดวางไว้ในศาลเจ้าเพื่อสักการะ

เสน่ห์ความเป็นเมืองสาย ที่ถูกนำเสนอผ่านมุมมองหนึ่งที่เปี่ยมไปด้วยความรัก ความศรัทธาต่อองค์เทพเจ้า ที่สะท้อนถึงความศรัทธาที่ยังคงหนักแน่นภายในใจของลูกหลานโพ้นทะเล ที่แม้ว่าจะห่างไกลจากแผ่นดินเดิมและระยะเวลาที่ผ่านมานับพันปี แต่ความศรัทธาเหล่านี้ก็กลับไม่เคยจางหายไปตามกาลเวลาและระยะทาง ตรงกันข้ามมันกลับทวีความศรัทธามากขึ้น และสืบทอดเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงความศรัทธาที่มากขึ้นนี้ เสน่ห์แห่งความศรัทธาเหล่านี้ยังคงเป็นสิ่งที่รอให้ทุกคนได้มาสัมผัสด้วยตัวคุณเอง

ศาลเจ้า พิธีกรรม ความเชื่อเหล่านี้นับเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก เพราะพื้นที่เมืองสายบุรีประกอบไปด้วยประชากรชาวมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ แต่มีศาลเจ้าซึ่งมีการจัดพิธีกรรมสำคัญอยู่เสมอ ที่ยังคงสะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองของคนต่างความเชื่อต่างวัฒนธรรม ที่ทุกคนล้วนแล้วแต่เคารพความศรัทธาของอีกฝ่าย เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่เพิ่มเติมให้กับพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งตอบโจทย์สังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความกลมกลืน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นต้นแบบชุมชน วัฒนธรรม ที่สำคัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ●